

การพัฒนาแนวทางการเรียนการสอนออนไลน์เชิงรุกสำหรับมหาวิทยาลัยรังสิต

ตามพงศ์ สเลลลันนท์*

ดร.จิรัชมา วิเชียรปัญญา**

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับสภาพการเรียนการสอนออนไลน์เชิงรุกด้านกลวิธีการเรียนการสอน ด้านทรัพยากรการสอน ด้านระบบบริหารจัดการการเรียนการสอน และด้านกิจกรรมการเรียนการสอนของอาจารย์และนักศึกษาหลักสูตรออนไลน์ มหาวิทยาลัยรังสิต และ 2) พัฒนาแนวทางการจัดการเรียนการสอนออนไลน์เชิงรุกของมหาวิทยาลัยรังสิต การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้สอนและผู้เรียนออนไลน์ใน 3 สาขาวิชาคือ สาขาวิชานิติศาสตร์ออนไลน์ สาขาวิชาผู้นำสังคม ธุรกิจ และการเมืองออนไลน์ และสาขาวิชาการจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศออนไลน์ รวมจำนวน 291 คน การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงบรรยายคือ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ผู้สอนมีสภาพการเรียนการสอนออนไลน์เชิงรุกภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.95$) เมื่อพิจารณาในรายละเอียด พบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้านที่สอบถาม เช่น ด้านระบบบริหารจัดการการเรียนการสอน ($\bar{x} = 4.41$) ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ($\bar{x} = 4.01$)

2. ผู้เรียนมีสภาพการเรียนการสอนออนไลน์เชิงรุกภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.71$) เช่นเดียวกับผู้สอน เมื่อพิจารณาในรายละเอียด พบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้านที่สอบถาม เช่น ด้านระบบบริหารจัดการการเรียนการสอน และด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ($\bar{x} = 3.70$) ซึ่งพบในระดับมากที่เท่ากัน

3. แนวทางการจัดการเรียนการสอนออนไลน์เชิงรุกของมหาวิทยาลัยรังสิตมีรายละเอียดดังนี้ ด้านกลวิธีการเรียนการสอน จำเป็นต้องมีการใช้เทคนิคการระดมสมองเพื่อสรุปประเด็นความรู้และการเรียนรู้ร่วมกันของผู้เรียน มีการใช้รูปแบบสถานการณ์จำลองเพื่อทำให้ผู้เรียนเกิด

* นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยรังสิต

** อาจารย์ประจำ สาขาวิชาการจัดการสารสนเทศ มหาวิทยาลัยรังสิต

การเรียนรู้และเข้าใจบทเรียนเพิ่มมากขึ้น และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีการประเมินผลงานของเพื่อนที่เรียนร่วมกัน ส่วนด้านทรัพยากรทางการสอน จำเป็นต้องมีเว็บทำความรู้ที่รวบรวมแหล่งความรู้ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องให้กับผู้เรียน มีชุมชนการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเข้าร่วมติดตามและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ตามความสนใจของผู้เรียน และมีกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายตามความเหมาะสมกับคุณลักษณะของผู้เรียน

คำสำคัญ : การเรียนการสอนออนไลน์, การเรียนเชิงรุก

Abstract

The purpose of the study is 1) to study active online teaching and learning in the strategy of teaching and learning, in the teaching resources, in the teaching and learning management system, and in the teaching and learning activity of teachers and students of online program, Rangsit University. 2) To develop active online teaching and learning of Rangsit University. This research was a quantitative one by using questionnaire in order to collect data of instructors and learners online in three majors were 1. Majoring in law online. 2. Majoring in Leadership in Society, Business and Politics online. 3. Majoring in Information technology management online, total 262 people. Descriptive statistic for data analysis was frequency distribution, percentage, mean, and standard deviation. The result as follows:

1. There was an active online teaching in high level of instructors (= 3.95).

When considering the detail, found that instructors' teaching was at high level in every sides such as the teaching and learning management system and (= 4.41) and activity of teaching and learning (= 4.01).

2. There was an active online learning in high level of learners (=3.71) as well as instructors. When considering the detail, found that learners' learning was at high level in every sides such as the learning management system and activity of teaching and learning (= 3.70) was found in the same high level.

3. Active online teaching and learning of Rangsit University has the detail as follows: teaching and learning require the use of brainstorming technique to summarize

the knowledge and learning of learners. Moreover, imitative situation have been used to make learners more understand the lessons and learners could evaluate the work of their friends. For the teaching resources required educational website for learners and required learning community for learners to participate and to share interesting knowledge. Finally, there were various learning activities that appropriate to learners.

Key words: Learning Online, active learning

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันองค์กรต่างๆ ของประเทศทั้งที่เป็นหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนต่างตระหนักถึงความต้องการและความจำเป็นในการพัฒนาทรัพยากรบุคคลขององค์กรให้เป็นบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ก้าวทันต่อสภาพความเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคมในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นยุคแห่งสังคมฐานความรู้ (Knowledge – Based Society) อันเนื่องมาจากวิทยาการด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร หรือ ไอซีที (Information and Communication Technology : ICT) ที่ก้าวหน้าอย่างรวดเร็วตลอดเวลา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การใช้ประโยชน์จากไอซีทีเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเรียนรู้ผ่านบทเรียนที่อยู่บนระบบออนไลน์ หรือการเรียนการสอนอิเล็กทรอนิกส์ (e-Learning)

การเรียนออนไลน์ (Online learning) เป็นระบบการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตที่ผู้เรียนไม่จำเป็นต้องเข้ามาศึกษาในห้องเรียนจริง สามารถเรียนจากที่ไหนก็ได้ที่มีอินเทอร์เน็ต ไม่จำกัดเวลาในการเรียน สามารถเรียนได้ทุกเวลา และเข้าเรียนได้ไม่จำกัดจำนวนครั้งขึ้นอยู่กับความต้องการของผู้เรียน รวมทั้งมีการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนผ่านจากระบบออนไลน์ ดังนั้นระบบการเรียนออนไลน์จึงจำเป็นที่จะต้องพัฒนาและบริหารทรัพยากรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ ผู้เรียน สามารถสร้างสภาพแวดล้อมเปรียบเสมือนกับการเรียนในห้องเรียนปกติ เช่น สามารถตรวจสอบการเข้าเรียน (Login) ความก้าวหน้าในการเรียน บทที่เรียน เวลาที่เรียน ชื่อผู้ลงทะเบียน การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การถามตอบ และระบบการประเมินผล มีแหล่งค้นคว้าหรือห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์สำหรับการค้นคว้าและอ้างอิงได้ รวมทั้งมีระบบการพี่เลี้ยงหรือผู้ช่วยสอนที่มีหน้าที่อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน (ใจทิพย์ ณ สงขลา, 2547) ส่วนการเรียนเชิงรุก (Active learning) หมายถึง การเรียนที่เน้นให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติและสร้างความรู้จากสิ่งที่ปฏิบัติในระหว่างการเรียนการสอน โดยเน้นการพัฒนาทักษะ ความสามารถที่ตรงกับพื้นที่

ฐานความรู้เดิม ส่งผลให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้ใหม่กับความรู้เดิมที่มีจากการปฏิบัติและความต้องการของผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้มีองค์ประกอบของการเรียนออนไลน์เชิงรุก (Active Online learning) ที่สำคัญ 4 ประการดังนี้

1. ด้านกลวิธีในการเรียนการสอน หมายถึง แนวทางที่ปฏิบัติ แบบอย่างที่ทำ ที่ผู้สอนดำเนินการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ด้วยวิธีการต่าง ๆ ที่แตกต่างกันไปตามองค์ประกอบและขั้นตอนสำคัญอันเป็นลักษณะเด่นหรือลักษณะเฉพาะที่ขาดไม่ได้ของวิธีนั้น ๆ
2. ด้านทรัพยากรทางการสอน หมายถึง การจัดประสบการณ์ที่เหมาะสมให้ผู้เรียนเพื่อที่จะให้เกิดการเรียนรู้หรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้น การสอนจึงเป็นกระบวนการสำคัญที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ขององคกรทางการศึกษา
3. ด้านระบบบริหารจัดการการเรียนการสอน หมายถึง ระบบจัดการการเรียนระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน โดยผู้สอนสามารถเข้ามาสร้างวิชาเรียนได้ สร้างเนื้อหา ส่งข้อมูลข่าวสารที่สำคัญเกี่ยวกับวิชาเรียน ไม่ว่าจะเป็น เอกสารประกอบการเรียน การบ้าน ส่วนผู้เรียนก็สามารถเข้ามาเพื่อดูรายละเอียดของวิชาและประกาศต่าง ๆ ตลอดจนส่งการบ้านและแบบทดสอบ
4. ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน เป็นเครื่องมือการทำงานร่วมกันที่ใช้สื่อการเรียนอิเล็กทรอนิกส์สำหรับการรวบรวม จัดระเบียบ การใช้ร่วมกัน และการใช้งานที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ ใช้กิจกรรมเพื่อจัดระเบียบงานของผู้สอนและผู้เรียน

มหาวิทยาลัยรังสิต ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนามหาวิทยาลัยอิเล็กทรอนิกส์ (e-University) โดยจะเห็นได้จากการกำหนดให้มียุทธศาสตร์ “การก้าวสู่ความเป็นมหาวิทยาลัยอิเล็กทรอนิกส์” ในแผนพัฒนามหาวิทยาลัย พ.ศ. 2550 - 2554 โดยมีกลยุทธ์ที่สำคัญ คือ ส่งเสริมและพัฒนาเครื่องมือและสื่อการเรียนรู้ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์เพื่อสนับสนุนการเรียนการสอน และการจัดการความรู้ภายในองค์กร รวมทั้งจัดตั้งหน่วยงานขึ้นรับผิดชอบ และประสานงานการพัฒนาสู่ความเป็นมหาวิทยาลัยอิเล็กทรอนิกส์โดยตรง และพัฒนาต่อเนื่องมาจนถึงแผนพัฒนามหาวิทยาลัย พ.ศ. 2555 - 2559 ที่กำหนดให้การพัฒนาวิทยาลัยอิเล็กทรอนิกส์เป็นเส้นทางสู่ความเป็นเลิศ (Roadmap to Excellence) ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนอิเล็กทรอนิกส์ หรือ e-Learning มหาวิทยาลัยรังสิตได้เปิดการสอนในหลักสูตรออนไลน์ที่เรียกว่า Cyber University 3 หลักสูตรตั้งแต่ปี พ.ศ. 2551 คือ หลักสูตรนิติศาสตร์บัณฑิตออนไลน์ หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาผู้นำสังคม ธุรกิจ และการเมืองออนไลน์ และหลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศออนไลน์ ซึ่งเป็นการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ตลอดทั้งหลักสูตร ทั้งนี้โดยอยู่ภายใต้หน่วยงานที่รับผิดชอบทั้ง 3 หลักสูตรคือ RSU Cyber University ซึ่งมียุทธศาสตร์หนึ่งที่สำคัญคือ การ

พัฒนาและส่งเสริมงานวิจัย โดยจะให้การสนับสนุนการทำวิจัยเกี่ยวกับการเรียนการสอนทางไกลทางอินเทอร์เน็ต จึงเป็นที่มาของการทำวิจัยเรื่อง “การพัฒนาแนวทางการเรียนการสอนออนไลน์เชิงรุกสำหรับมหาวิทยาลัยรังสิต” ทั้งนี้โดยคาดว่าจะผลการศึกษาดังกล่าวจะทำให้หน่วยงานที่รับผิดชอบมีแนวทางสำหรับการปรับปรุงและเพิ่มคุณภาพการจัดการเรียนการสอนทางไกลอันเป็นเป้าหมายของการพัฒนาการศึกษาทางไกลที่เป็นรูปธรรมต่อไป

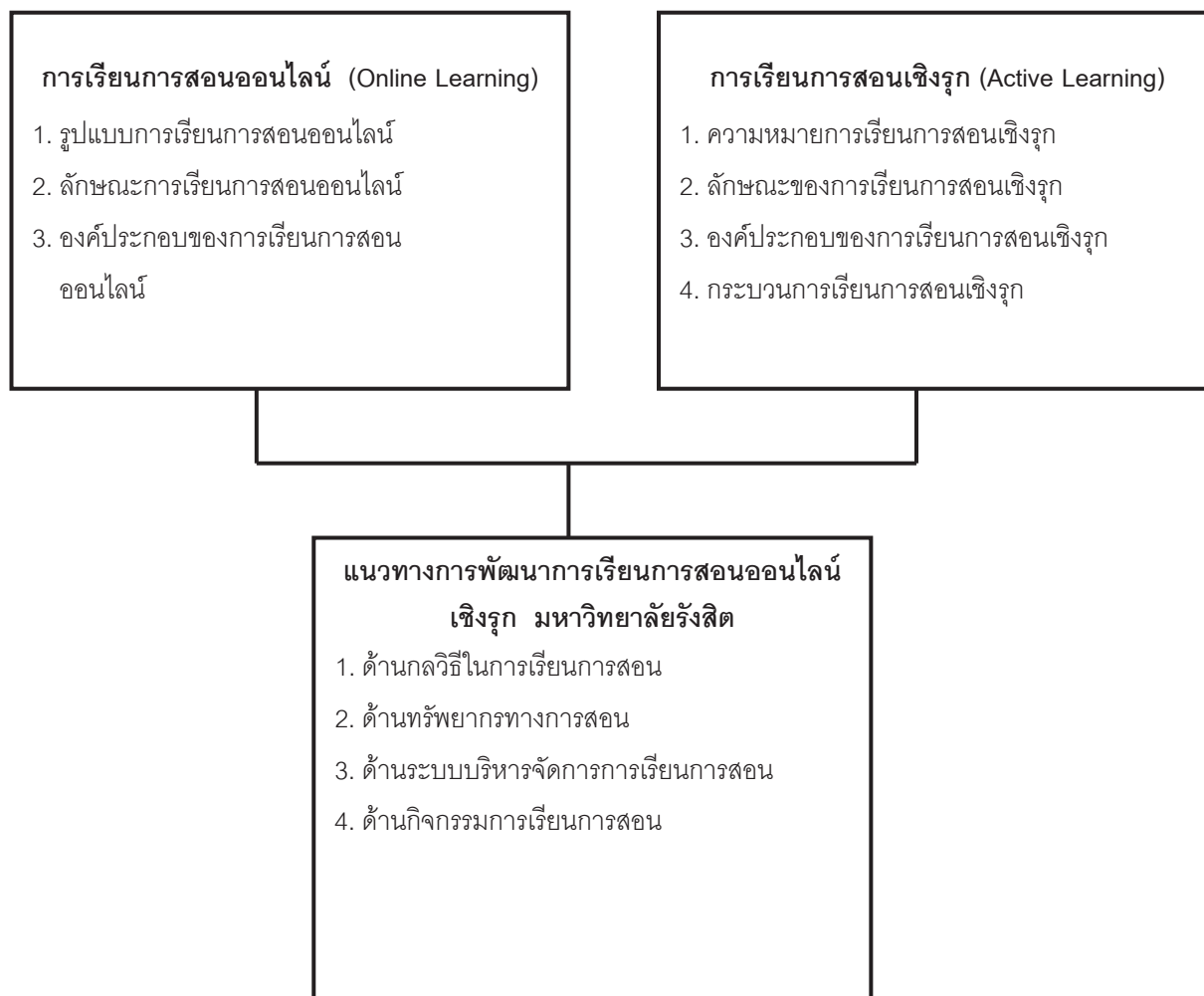
วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับสภาพการเรียนการสอนออนไลน์เชิงรุกของอาจารย์และนักศึกษาหลักสูตรออนไลน์ของมหาวิทยาลัยรังสิต
2. เพื่อพัฒนาแนวทางการจัดการเรียนการสอนออนไลน์เชิงรุกของมหาวิทยาลัยรังสิต

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรในการศึกษาค้างนี้คือ ผู้สอนและผู้เรียนในหลักสูตรออนไลน์ 3 สาขาวิชาดังนี้ สาขาวิชานิติศาสตร์ออนไลน์ สาขาวิชาผู้นำสังคมธุรกิจและการเมืองออนไลน์ และสาขาวิชาการจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศออนไลน์ โดยมีผู้สอนออนไลน์จำนวน 30 คน และผู้เรียนออนไลน์จำนวน 291 คน รวมประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้ จำนวน 321 คน
2. ตัวแปรที่ศึกษา
 - 2.1 การเรียนการสอนออนไลน์เชิงรุก ประกอบด้วย กลวิธีในการเรียนการสอน ทรัพยากรทางการสอน ระบบบริหารจัดการการเรียนการสอน และกิจกรรมการเรียนการสอน
 - 2.2 แนวทางการจัดการเรียนการสอนออนไลน์เชิงรุก

กรอบแนวคิดในการวิจัย

รูปที่ 1 แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย มีขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนอิเล็กทรอนิกส์ และการเรียนเชิงรุก
2. กำหนดวัตถุประสงค์และกำหนดขอบเขตของประเด็นที่ศึกษา
3. กำหนดกรอบแนวคิดและตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยซึ่งทั้งหมดมี 4 องค์ประกอบดังนี้คือ
 - 1) กลวิธีในการเรียนรู้การสอน
 - 2) ทรัพยากรทางการสอน
 - 3) ระบบบริหารจัดการการเรียนรู้การสอน
 - และ 4) กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

4. กำหนดนิยามศัพท์เฉพาะโดยศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและนำมา
ดัดแปลงในการสร้างนิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้
5. จัดทำพฤติกรรมบ่งชี้ และ Item Specification table
6. พัฒนาเครื่องมือที่เป็น (ร่าง) แบบสอบถามเรื่อง “การพัฒนาแนวทางการเรียนการสอน
ออนไลน์เชิงรุกสำหรับมหาวิทยาลัยรังสิต” จำนวน 2 ชุด สำหรับผู้สอนและผู้เรียนออนไลน์ โดย
แบบสอบถามแต่ละชุดประกอบด้วยข้อคำถาม 2 ตอนดังนี้
 - ตอนที่ 1 สถานภาพเบื้องต้นของผู้ตอบแบบสอบถาม
 - ตอนที่ 2 สภาพการเรียนการสอนออนไลน์เชิงรุก โดยแบ่งเป็น 4 ตอนย่อยคือ
ข้อคำถามเกี่ยวกับกลวิธีในการเรียนการสอน ทฤษฎีทางการสอน ระบบบริหารจัดการการเรียน
การสอน และกิจกรรมการเรียนการสอน รวม 40 ข้อ
7. ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัยโดยใช้วิธีการตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา
(Content Validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่านดังนี้คือ ผู้บริหารและ
ผู้ปฏิบัติงานของหน่วยงาน Cyber University ของมหาวิทยาลัยรังสิต จำนวน 2 ท่าน และ
ผู้เชี่ยวชาญด้านการเรียนการสอนออนไลน์ภายนอกมหาวิทยาลัยรังสิต จำนวน 1 ท่าน
8. ปรับปรุงเครื่องมือการวิจัยตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ
9. จัดทำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
10. เก็บรวบรวมข้อมูล และสรุปผลการวิจัยเชิงสำรวจ
11. จัดทำแนวทางการเรียนการสอนออนไลน์เชิงรุกสำหรับมหาวิทยาลัยรังสิต ทั้งนี้โดย
ใช้ข้อมูลพื้นฐานที่เป็นผลจากการสำรวจที่มีระดับค่าคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุดมาอย่างน้อย 1-3 ข้อ
มาจัดทำแนวทางการเรียนการสอนออนไลน์เชิงรุกสำหรับมหาวิทยาลัยรังสิต

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองสำหรับผู้สอนออนไลน์จำนวน 30 คน และใช้
วิธีการส่งแบบสอบถามให้ผู้เรียนออนไลน์ทางอีเมล จำนวน 291 ชุด ระหว่างเดือนพฤษภาคม
2555 ได้รับแบบสอบถามจากผู้สอนออนไลน์กลับคืนมา จำนวน 25 ชุด คิดเป็นร้อยละ 83.40
ของผู้ตอบแบบสอบถามผู้สอนออนไลน์ และได้รับแบบสอบถามจากผู้เรียนออนไลน์กลับคืนมา
จำนวน 137 ชุด คิดเป็นร้อยละ 47.10 ของผู้ตอบแบบสอบถามผู้เรียนออนไลน์

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1. บันทึกคำตอบของแต่ละข้อไว้ในแบบบันทึกเพื่อเตรียมข้อมูลและนำข้อมูลที่ได้เข้าสู่เครื่องคอมพิวเตอร์ สำหรับทำการวิเคราะห์
2. ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์มีดังนี้
 - 2.1 ข้อมูลสภาพภาพเบื้องต้นของผู้สอนและผู้เรียนออนไลน์ วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ และค่าร้อยละ
 - 2.2 ข้อมูลสภาพการเรียนการสอนออนไลน์เชิงรุก วิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
 - 2.3 สรุปผลการวิจัย และคัดเลือกผลการศึกษาที่ได้จากการสำรวจที่มีค่าระดับคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุดมาอย่างน้อย 1-3 ข้อ มาจัดทำแนวทางการเรียนการสอนออนไลน์เชิงรุกสำหรับมหาวิทยาลัยรังสิต

สรุปผลการวิจัยและการอภิปรายผล มีรายละเอียดดังนี้

1 สถานภาพส่วนบุคคลและสภาพการเรียนการสอนออนไลน์เชิงรุกของผู้สอนออนไลน์

1.1 สถานภาพส่วนบุคคลของผู้สอนออนไลน์

ผู้สอนออนไลน์ที่ตอบแบบสอบถามส่วนมากเป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 60.80 มีอายุมากกว่า 50 ปี ขึ้นไป ร้อยละ 40.00 ส่วนมากมีการศึกษาในระดับปริญญาโท ร้อยละ 56.00 มากกว่าครึ่งเป็นผู้สอนสังกัดสาขาวิชานิติศาสตร์ออนไลน์ ร้อยละ 56.00 มีประสบการณ์การสอนออนไลน์อยู่ระหว่าง 4 - 5 ปี ร้อยละ 40.00 โดยจะรับผิดชอบงานสอนออนไลน์ประมาณ 2 วิชา ร้อยละ 52.00 และส่วนมากจะมีเวลาการสอนออนไลน์ที่ไม่แน่นอน คิดเป็นร้อยละ 52.00

1.2 ระดับสภาพการเรียนการสอนออนไลน์เชิงรุกของผู้สอนออนไลน์

ผู้สอนออนไลน์ที่ตอบแบบสอบถามส่วนมากตอบว่ามีสภาพการเรียนการสอนออนไลน์เชิงรุกภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.95$) เมื่อพิจารณารายละเอียดเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้านที่สอบถาม รายละเอียดแต่ละด้านมีดังนี้

ด้านกลวิธีในการเรียนการสอน พบว่า ผู้สอนหลักสูตรออนไลน์มีกลวิธีในการเรียนการสอนภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.58$) เมื่อพิจารณารายละเอียดเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีระดับค่าคะแนนเฉลี่ยสูงที่สุดเป็นเรื่อง การมีกลวิธีส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ($\bar{x} = 4.28$) รองลงมาคือเรื่อง การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีการประเมินผลงานและการเรียนรู้ของตนเอง ($\bar{x} = 3.84$)

ด้านทรัพยากรทางการสอน พบว่า ผู้สอนหลักสูตรออนไลน์มีทรัพยากรทางการสอนภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.81$) เมื่อพิจารณารายละเอียดเป็นรายข้อพบว่า การมีไฟล์เอกสารและไฟล์เสียงบรรยายประกอบการเรียนการสอนซึ่งสามารถดาวน์โหลดนำไปทบทวนบทเรียนได้ง่ายอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.76$)

ด้านระบบบริหารจัดการการเรียนการสอน พบว่า ผู้สอนหลักสูตรออนไลน์มีระบบบริหารจัดการการเรียนการสอนภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.41$) เมื่อพิจารณารายละเอียดเป็นรายข้อพบว่า ระบบมีการกำหนดผู้ใช้งานที่ชัดเจนในแต่ละรายวิชา ($\bar{x} = 4.72$) และมีระบบการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน และระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียนที่หลากหลาย เช่น ห้องสนทนา กระดานข่าว หรือเฟสบุ๊ค ($\bar{x} = 4.60$) อยู่ในระดับมากที่สุด

ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน พบว่า ผู้สอนหลักสูตรออนไลน์มีกิจกรรมการเรียนการสอนภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.01$) เมื่อพิจารณารายละเอียดเป็นรายข้อพบว่าอยู่ในระดับมากทุกเรื่องที่สอบถาม อาทิ มีการสร้างหลักสูตรและเนื้อหาบทเรียนเข้าสู่ระบบ ($\bar{x} = 4.20$) มีการเพิ่มเอกสาร บทเรียนหรือทรัพยากรการสอนอื่นๆ ได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว ($\bar{x} = 4.16$) เป็นต้น

2 สถานภาพส่วนบุคคลและสภาพการเรียนการสอนออนไลน์เชิงรุกของผู้เรียนออนไลน์

2.1 สถานภาพส่วนบุคคลของผู้เรียนออนไลน์

ผู้เรียนออนไลน์ที่ตอบแบบสอบถามส่วนมากเป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 51.10 มีอายุอยู่ในช่วง 36 - 40 ปี ร้อยละ 28.47 ส่วนมากกำลังศึกษาในสาขาวิชาการจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศออนไลน์ ร้อยละ 52.55 ใช้เวลาเข้าเรียนบทเรียนออนไลน์ครั้งละ 1 - 2 ชั่วโมง ร้อยละ 41.61 และมักจะเข้าใช้ระบบการเรียนออนไลน์ในช่วงเวลา 21.01 - 24.00 น. มากที่สุด ร้อยละ 34.02

2.2 ระดับสภาพการเรียนการสอนออนไลน์เชิงรุกของผู้เรียนออนไลน์

ผู้เรียนออนไลน์ที่ตอบแบบสอบถามส่วนมากมีสภาพการเรียนการสอนออนไลน์เชิงรุกภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.71$) เมื่อพิจารณารายละเอียดเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้านที่สอบถาม รายละเอียดแต่ละด้านมีดังนี้

ด้านกลวิธีในการเรียนการสอน พบว่า ผู้เรียนหลักสูตรออนไลน์มีกลวิธีในการเรียนการสอนภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.68$) เมื่อพิจารณารายละเอียดเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีระดับค่าคะแนนเฉลี่ยสูงที่สุดเป็นเรื่อง การมีกลวิธีส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วย

ตนเอง ($\bar{x} = 4.40$) การพัฒนาความคิดและทักษะการแก้ปัญหา ($\bar{x} = 3.94$) และการมอบหมายให้ผู้เรียนมีการนำเสนอผลงานทั้งที่เป็นรายบุคคลและรายกลุ่ม ($\bar{x} = 3.90$)

ด้านทรัพยากรทางการสอน พบว่า ผู้เรียนหลักสูตรออนไลน์มีทรัพยากรทางการสอนภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.57$) เมื่อพิจารณารายละเอียดเป็นรายข้อพบว่า เรื่องที่มีระดับค่าคะแนนเฉลี่ยสูงสุดคือเรื่อง การมีไฟล์เอกสารและไฟล์เสียงบรรยายประกอบการเรียนการสอนซึ่งสามารถดาวน์โหลดนำไปทบทวนบทเรียนได้ง่าย ($\bar{x} = 4.09$) การมีแหล่งการเรียนรู้จำนวนมากเพื่อให้ผู้เรียนค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติม ($\bar{x} = 3.93$) และการมีพื้นที่สำหรับผู้เรียนในการอัปโหลดข้อมูลต่างๆ เพื่อการแบ่งปันความรู้ ($\bar{x} = 3.74$) เป็นต้น

ด้านระบบบริหารจัดการการเรียนการสอน พบว่า ผู้เรียนหลักสูตรออนไลน์มีระบบบริหารจัดการการเรียนการสอนภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.79$) เมื่อพิจารณารายละเอียดเป็นรายข้อพบว่าอยู่ในระดับมากทุกเรื่องที่สอบถาม อาทิ ระบบมีการกำหนดผู้ใช้งานที่ชัดเจนในแต่ละรายวิชา ($\bar{x} = 4.02$) มีเครื่องมือสำหรับการประกาศกิจกรรมการเรียนการสอน รวมทั้งกำหนดการต่างๆ ในแต่ละรายวิชา ($\bar{x} = 3.90$) เป็นต้น

ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน พบว่า ผู้เรียนหลักสูตรออนไลน์มีกิจกรรมการเรียนการสอนภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.79$) เมื่อพิจารณารายละเอียดเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกเรื่องที่สอบถาม อาทิ ลงทะเบียนเรียนแต่ละรายวิชาด้วยตนเอง ($\bar{x} = 4.14$) ทำรายงานและเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ตามที่ได้รับมอบหมายในรายวิชาอย่างสม่ำเสมอ ($\bar{x} = 4.10$) และทำแบบทดสอบเพื่อประเมินความรู้ของตนเองก่อนเข้าไปเรียนบทเรียนเสมอ ($\bar{x} = 3.85$)

3 แนวทางการพัฒนาการเรียนการสอนออนไลน์เชิงรุกของมหาวิทยาลัยรังสิต

จากผลการสำรวจที่พบสภาพการเรียนการสอนออนไลน์เชิงรุกที่อยู่ในระดับปานกลางซึ่งพบอยู่ในด้านกลวิธีในการเรียนการสอน และด้านทรัพยากรทางการสอน ผู้วิจัยได้นำข้อค้นพบดังกล่าวมาจัดทำแนวทางการพัฒนาการเรียนการสอนออนไลน์เชิงรุกของ มหาวิทยาลัยรังสิต โดยมีรายละเอียดดังนี้

ด้านกลวิธีในการเรียนการสอน มีแนวทางการพัฒนาดังนี้

1. พัฒนากลวิธีด้านรูปแบบและกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลายเพิ่มขึ้นประกอบด้วย

1.1 รูปแบบสถานการณ์จำลอง เป็นรูปแบบของการจำลองสถานการณ์จริง มาไว้ในระบบการเรียนออนไลน์โดยมีส่วนประกอบและสถานการณ์ที่เหมือนกับสภาพจริง แนวทางมีดังนี้

- 1) ผู้สอนให้ผู้เรียนสร้างสถานการณ์จำลองเพื่อทำให้ผู้เรียนเข้าใจ บทเรียนมากขึ้น
- 2) การมอบหมายให้ผู้เรียนเลียนแบบสถานการณ์จริงในรูปแบบของการเขียน
- 3) ใช้รูปแบบคอมพิวเตอร์ช่วยสอนเพื่อจำลองสถานการณ์เพื่อใช้เป็น ข้อมูลในการตัดสินใจ
- 4) จัดสรรเนื้อหาและเวลาให้กับผู้เรียนใช้สถานการณ์จำลองจริงเพื่อเพิ่ม ทักษะการเรียนรู้
- 5) การจัดให้ผู้เรียนมีโอกาสแสดงบทบาทตามความเหมาะสมซึ่งจะทำให้ ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรงและสามารถประยุกต์ความเข้าใจมาใช้ในบทเรียนได้

1.2 รูปแบบเทคนิคบทบาทสมมติ เป็นรูปแบบวิธีการสอนที่ใช้เมื่อผู้สอน ต้องการสำรวจความเข้าใจและทัศนคติ หรือต้องการให้ผู้เรียนรู้ชัดว่าบุคคลที่อยู่ในสถานการณ์ หนึ่งๆนั้นรู้สึกอย่างไรแนวทางมีดังนี้

- 1) ผู้สอนควรมีการจัดทำสื่อการสอนในลักษณะบทบาทสมมติ เพื่อให้ ผู้เรียนเกิดความเข้าใจบทเรียนมากยิ่งขึ้น
- 2) จัดสรรพื้นที่ให้กับผู้เรียนเพื่อมาสะท้อนความคิดเห็นหลังจากผ่าน บทเรียน

3) เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกัน

1.3 รูปแบบการนำเสนองานและเรียนรู้ร่วมกัน เป็นรูปแบบที่เปิดโอกาสให้ ผู้เรียนฝึกฝนการนำเสนอซึ่งจำเป็นต้องพัฒนาทักษะด้านการสื่อสาร แนวทางมีดังนี้

- 1) ผู้สอนควรฝึกความมั่นใจให้กับผู้เรียนก่อนที่จะมีการนำเสนอผลงาน
- 2) ผู้สอนให้ข้อมูลป้อนกลับเพื่อให้ผู้เรียนปรับปรุงการนำเสนอผลงาน เพื่อให้งานมีคุณภาพมากขึ้น

2. พัฒนากลวิธีด้านการประเมินที่หลากหลายเพิ่มขึ้น มีแนวทางดังนี้

2.1 เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีการประเมินผลงานของเพื่อนที่เรียนร่วมกัน

2.2 พัฒนากิจกรรมการประเมินผลการเรียนรู้โดยใช้เกณฑ์การประเมินที่หลากหลาย อาทิ ประเมินที่คุณภาพของเนื้อหา คุณภาพของการนำเสนอ หรือประโยชน์ที่ได้รับ ฯลฯ เป็นต้น

ด้านทรัพยากรทางการสอน รายละเอียดมีดังนี้

1. พัฒนาทรัพยากรการเรียนรู้ มีแนวทางดังนี้

1.1 จัดทำแผนที่คนที่มีความรู้และความเชี่ยวชาญ (Online People Map) ซึ่งเป็นการรวบรวมและจัดทำบัญชีรายชื่อผู้ที่มีความรู้และความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านเพื่ออำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน

1.2 จัดตั้งชุมชนหรือกลุ่มผู้ที่มีความรู้ความสนใจในเรื่องเดียวกันเพื่อมาเรียนรู้ร่วมกัน

2. พัฒนาแหล่งการเรียนรู้ออนไลน์ มีแนวทางดังนี้

2.1 จัดตั้งพื้นที่การเรียนรู้ออนไลน์ (Virtual Learning Space)

2.2 พัฒนาเว็บท่าความรู้ซึ่งรวบรวมความรู้จากทั่วโลกเพื่ออำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน

2.3 จัดให้มีเวทีสนทนาวิชาการออนไลน์กับผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชาต่าง ๆ สำหรับผู้เรียน

การอภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่อง“การพัฒนาแนวทางการเรียนการสอนออนไลน์เชิงรุกของมหาวิทยาลัยรังสิต” ผู้วิจัยขอสรุปประเด็นการอภิปราย 3 ประเด็นดังนี้

1. ด้านทรัพยากรทางการสอน

จากการสำรวจที่พบว่า มหาวิทยาลัยรังสิต ผู้สอนมีการจัดประสบการณ์ให้กับผู้เรียนเพื่อที่จะให้เกิดการเรียนรู้หรือการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นผู้เรียนหลักสูตรออนไลน์มีทรัพยากรทางการสอนเมื่อพิจารณารายละเอียดแล้วพบว่าผู้สอนมีไฟล์เอกสารและไฟล์เสียงบรรยายประกอบการเรียนการสอนซึ่งผู้เรียนสามารถที่จะนำไปดาวน์โหลดและไปทบทวนบทเรียนได้ง่าย ผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนอมพร เลหาจรัสแสง (2545) ที่กล่าวว่ามีการใช้เทคโนโลยี hypermedia เป็นการเชื่อมโยงข้อมูลไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบภาพนิ่ง เสียง กราฟิก วิดีโอและภาพเคลื่อนไหวมีประโยชน์คือ สามารถใช้เป็นวิธีการนำเสนอความรู้สำหรับสื่อ

การเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพได้ทั้งนี้เนื่องจากสามารถนำเสนอได้ทั้งนี้เนื่องจากสามารถนำเสนอในลักษณะของความคิดโดยแมงมุมตานั้นผู้เรียนออนไลน์สามารถที่จะควบคุมการเรียนของตนเองได้และย่อมจะได้รับความรู้ที่ดี

นอกจากนั้นจากแนวปฏิบัติแนวปฏิบัติในการเรียนการสอนเชิงรุกผู้สอนและผู้เรียนควรที่จะมีบทบาทผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับ Good and Brophy (1987) ที่กล่าวว่า การจะบรรลุวัตถุประสงค์ของการจัดการเรียนการสอนหรือไม่ขึ้นอยู่กับความตั้งใจของผู้สอนและเป็นแหล่งข้อมูลให้กับผู้เรียนทั้งในและนอกห้องเรียน

2. ด้านระบบบริหารจัดการเรียนการสอน

จากการสำรวจที่พบว่า มหาวิทยาลัยรังสิต ระบบบริหารจัดการเรียนการสอนประกอบด้วย เครื่องมืออำนวยความสะดวกให้แก่ผู้สอน ผู้เรียน ผู้ดูแลระบบโดยผู้สอนนำเสนอและสื่อการเรียนการสอนใส่ไว้ในโปรแกรมได้สะดวกนอกจากนั้นผู้เรียนและผู้สอนยังสามารถใช้เครื่องมือสื่อสารที่ระบบจัดไว้ให้สำหรับใช้ติดต่อสื่อสารกันเมื่อผู้เรียนได้เริ่มต้นบทเรียนแล้ว ระบบจะเริ่มทำงานโดยส่งบทเรียนตามคำขอของผู้เรียนผ่านเครือข่ายคอมพิวเตอร์ (อินเทอร์เน็ต อินทราเน็ต หรือเครือข่ายคอมพิวเตอร์อื่น ๆ) จากนั้นระบบก็จะติดตามและบันทึกความก้าวหน้ารวมทั้งสร้างรายงานกิจกรรมและผลการเรียนของผู้เรียนในทุกหน่วยการเรียนอย่างละเอียด จนกระทั่งจบหลักสูตรจากความสำคัญและประโยชน์ของ ระบบบริหารจัดการเรียนการสอนผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับกิตติพงษ์ พุ่มพวง (2547) ได้ให้ความหมายของระบบบริหารจัดการเรียนการสอนว่าเป็นระบบจัดการการเรียนผ่านเครือข่าย มีเครื่องมือและส่วนประกอบที่สำคัญสำหรับผู้สอน ผู้เรียนและผู้ดูแลระบบได้แก่ ระบบการจัดการรายวิชา ระบบการจัดการสร้างเนื้อหา ระบบการจัดการผู้เรียน ระบบส่วนการจัดการข้อมูลบทเรียน และระบบเครื่องมือช่วยจัดการสื่อสารและปฏิสัมพันธ์ และจัดกระบวนการเรียนรู้ ได้แก่ การสื่อสาร Chat E-mail Web board การเข้าใช้ การเก็บข้อมูลและการรายงานผล

3. ช่วงเวลาส่วนมากที่ท่านเข้าใช้ระบบการเรียนออนไลน์

จากการสำรวจที่พบว่า มหาวิทยาลัยรังสิต ผู้เรียนออนไลน์ที่เข้าใช้ระบบส่วนใหญ่อยู่ในช่วงเวลา 21.01 - 24.00น. จำนวน 66 คนคิดเป็นร้อยละ 34.02 รองลงมาคือช่วงเวลา 18.01 - 21.00 น.จำนวน 46 คน คิดเป็นร้อยละ 23.71 และไม่แน่นอนจำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 20.62 จากผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชุณหพงศ์ ไทยอุปถัมภ์ (2546) กล่าวว่า การเรียนออนไลน์มีวัตถุประสงค์ที่เอื้ออำนวยให้ผู้เรียนออนไลน์เรียนได้โดยไม่จำกัดสถานที่ ไม่จำกัดเวลา (Anywhere-Anytime Learning) เพื่อให้ระบบการเรียนออนไลน์ออนไลน์เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด

นอกจากนั้นการเรียนออนไลน์สามารถที่จะเรียนที่ไหนก็ได้ที่มีอินเทอร์เน็ตและสามารถเข้าเรียนได้ไม่จำกัดจำนวนครั้ง ขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้เรียนซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของนิรขรา ทองธรรมชาติ (2543) ที่กล่าวว่า วิธีการหนึ่ง πουผู้เรียนออนไลน์ใช้มากที่สุดคือการสอนบนเว็บ โดยที่ผู้สอนจะใส่เนื้อหาบทเรียนไว้ในเว็บไซต์เพื่อให้ผู้เรียนเข้าไปเรียนได้และทำให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ที่กว้างขวางมากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปปฏิบัติ

หน่วยงานที่รับผิดชอบการเรียนการสอนออนไลน์ของมหาวิทยาลัยรังสิต ควรวางแผนการพัฒนาและปรับปรุงด้านกลวิธีในการเรียนการสอน และด้านทรัพยากรทางการสอนของแต่ละหลักสูตรเพื่อให้การเรียนการสอนออนไลน์ที่เป็นอยู่ในปัจจุบันเป็นการเรียนการสอนออนไลน์เชิงรุกได้อย่างเป็นรูปธรรม

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป

ควรมีการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้เสมือน (Virtual Learning Center) หรือเว็บท่าความรู้ (Knowledge Portal) เพื่อเอื้ออำนวยความสะดวกในการเรียนรู้สำหรับผู้สอนและผู้เรียนออนไลน์

เอกสารอ้างอิง

- เกศรา ชั่งขวลิต.การแสวงหาข่าวสารการรับรู้ประโยชน์และความพึงพอใจในการสื่อสารผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเพื่อการเรียนรู้ของผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิเทศศาสตร์พัฒนาการ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, 2544.
- ใจทิพย์ ณสงขลา. “สมรรถนะครูในยุคแห่งการเรียนรู้อิเล็กทรอนิกส์”.วารสารครุศาสตร์. 32 (มีนาคม-มิถุนายน 2547) : 121-128.
- ชูณหงส์ ไทยอุบลรัตน์. “E-learning.” นิตยสารDVM. 3 (มกราคม-กุมภาพันธ์ 2545)
- ณอมพร เลาหจรัสแสง. Designing e-learning: หลักการออกแบบและการสร้างเว็บเพื่อการเรียนการสอน. กรุงเทพฯ : อรุณการพิมพ์, 2546.
- พิทักษ์ แสงกล้าและวรรณศิริ ละม้ายวรรณ. การพัฒนาระบบการจัดการเรียนรู้. วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์อุตสาหกรรมมหาบัณฑิต สาขาเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ, 2547.
- Nadler, L.and Nadler, Z. Development Human resource. San Francisco,: Jossey-Bass Publishers, 1998.